

Vũ Công Duệ

Tiểu sử

Vũ Duệ (? - 1520)

Còn có tên là Vũ Công Duệ, tên lúc nhỏ là Nghĩa Chi, người xã Trình Xá, huyện Sơn Vi, trấn Sơn Tây (nay thuộc huyện Thanh Sơn, tỉnh Vĩnh Phú). Đỗ Trạng nguyên năm 20 tuổi khoa Canh Tuất, niên hiệu Hồng Đức thứ 21 đời Lê Thánh Tông (1490). Làm quan đến Lại bộ Thượng thư kiêm Đông các Đại học sĩ châu Kinh diên, được tặng Thiệu bảo, tước Trịnh Khê Hầu.

Ông nổi tiếng về óc sáng tạo và khẩu tài từ lúc nhỏ, qua những giai thoại về con voi biết đi (lấy đất nặn hình, lấy bướm làm tai, lấy đĩa làm vòi, lấy cua làm chân), và lối khát nợ bán gió mua que (bán quạt, mua tre nứa làm cốt quạt). Trạng Nguyên Vũ Công Duệ nổi tiếng trung trực. Sau nhà Mạc cướp ngôi, Ông bất bình không chịu theo nhà Mạc, đeo ấn Ngự Sử nhảy xuống cửa bể Thần Phù tự trầm. Sáu mươi năm sau hài cốt ông được cải táng về quê nhà khi Lê Trung Hưng là vua, và được phong làm "Thượng Đẳng Phúc Thần".

Ngày xưa, vào đời Lê có Vũ Công Duệ người làng Trình Xá, huyện Sơn Vi, tỉnh Sơn Tây. Hồi còn nhỏ, cha mẹ đi cày vắng nhà, Duệ chơi với bọn trẻ con trong xóm, nặn đất làm con voi, bắt hai con bướm làm hai tai, cầm con đĩa làm vòi, lấy bốn con cua làm chân, thành ra voi đất mà vẫn được tai, vòi co lên quắp xuống và chân đi được, ai trông thấy cũng cho là tinh quái.

Một lần, có người đến đòi nợ hỏi: "Bố mày đâu"? Công Duệ đáp: "Bố tôi đi chém cây sống, trồng cây chết". "Mẹ mày đâu"? "Mẹ tôi đi bán gió, mua que". Người đòi nợ lấy làm lạ, không biết cha mẹ nó làm gì mà nó nói thế, hỏi căn vặn nó mãi thì nó cười mà không đáp. Chủ nợ mới dỗ dành bảo nó: "Mày cứ nói thật, ta sẽ tha nợ cho mày, không đòi nữa". Duệ cầm một cục đất dẻo, bảo chủ nợ in tay vào làm tin, người kia cũng in tay vào xem sao. Duệ bèn nói: "Cha tôi đang nhổ mạ cấy lúa, còn mẹ tôi đi bán quạt". Người kia lấy làm kỳ dị. Hôm khác lại đến đòi nợ. Duệ đưa hòn đất có vết tay in mà nói: "Tay ông ký vào đây còn đòi gì nữa"? Người kia đứng ngẩn mặt ra, không biết nói làm sao, nhân khuyên cha mẹ Duệ cho đi học và giúp món nợ ấy để lấy món tiền mua sách.

Duệ học rất thông minh, các sách chỉ đọc qua một lần là thuộc. Đến năm Hồng Đức 23 đời vua Thánh Tôn nhà Lê, Duệ thi đỗ Trạng nguyên vào hồi 20 tuổi. Đến khi làm quan, tính khí cương trực, vua cất lên làm đô ngự sử, các quan ai cũng kính nể.

Khi nhà Mạc cướp ngôi vua Lê, đình thần nhiều người a dua về Mạc Đăng Dung, ai không nghe đều bị giết. Đăng Dung sai người dụ Công Duệ về làm quan với mình. Công Duệ nhất định không

theo kẻ tiếm vị, nhưng liệu cũng không yên, bèn đeo cả quả ấn ngự sử đâm đầu xuống cửa bể Thần Phù mà chết.

Cách 60 năm sau, nhà Lê trung hưng, khôi phục được thành Thăng Long, sai đúc ấn ngự sử, đúc mãi không thành, mới sai người xuống cửa bể tìm quả ấn trước. Người lặn xuống đến nơi thấy Công Duệ vẫn còn đội mũ áo chỉnh tề, cổ đeo túi ấn, ngồi xếp bằng tròn ở dưới đáy bể như còn sống.

Người ấy sợ hãi lên kể lại, chuyện đến tai vua. Vua lấy làm lạ, chắc là khí tinh anh của Công Duệ kết lại, mới sai quan làm lễ cúng bái, rồi sai người vớt xác Công Duệ lên, dùng lễ khâm liệm trọng thể rồi đưa về làng Trinh Xá an táng, phong làm Thượng Đẳng Phúc Thần.